

Fiskeredaskap av ben och horn

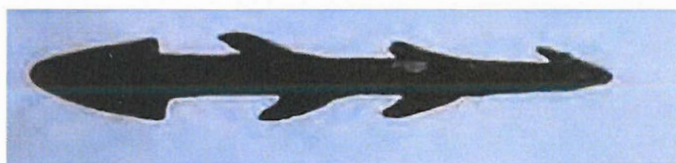
I Lappvattnet utanför Burträsk hittades ett antal ben och hornföremål när man med grävmaskin grävde ut en bäck.

Det rörde sig om fiskekrokar, prylar, mejslar, en dolk, en harpunsspets med mera. Även föremål i andra material exempelvis brynen av sandsten och 5 träbitar med hål.

C-14 proverna visade en datering på cirka 3800-3100 f.Kr. och vid den tiden var fyndplatsen en djuphavsvik. Troligen har föremålen tappats ute i vattnet och sjönk sedan ner i havsbotten och därför bevarats.

Träbitarna påminner om handtag. Kan alla föremål ha legat i en väska med handtag?

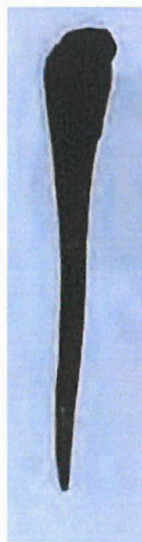
Harpunen kan ha använts vid jakt av säl och krokarna ser ut som krokar för havsfiske. Brynen användes för att forma och skräpa spetar.

Harpun från Lappvattnet.

Fiskekrok från Lappvattnet.

Pryl från Lappvattnet.

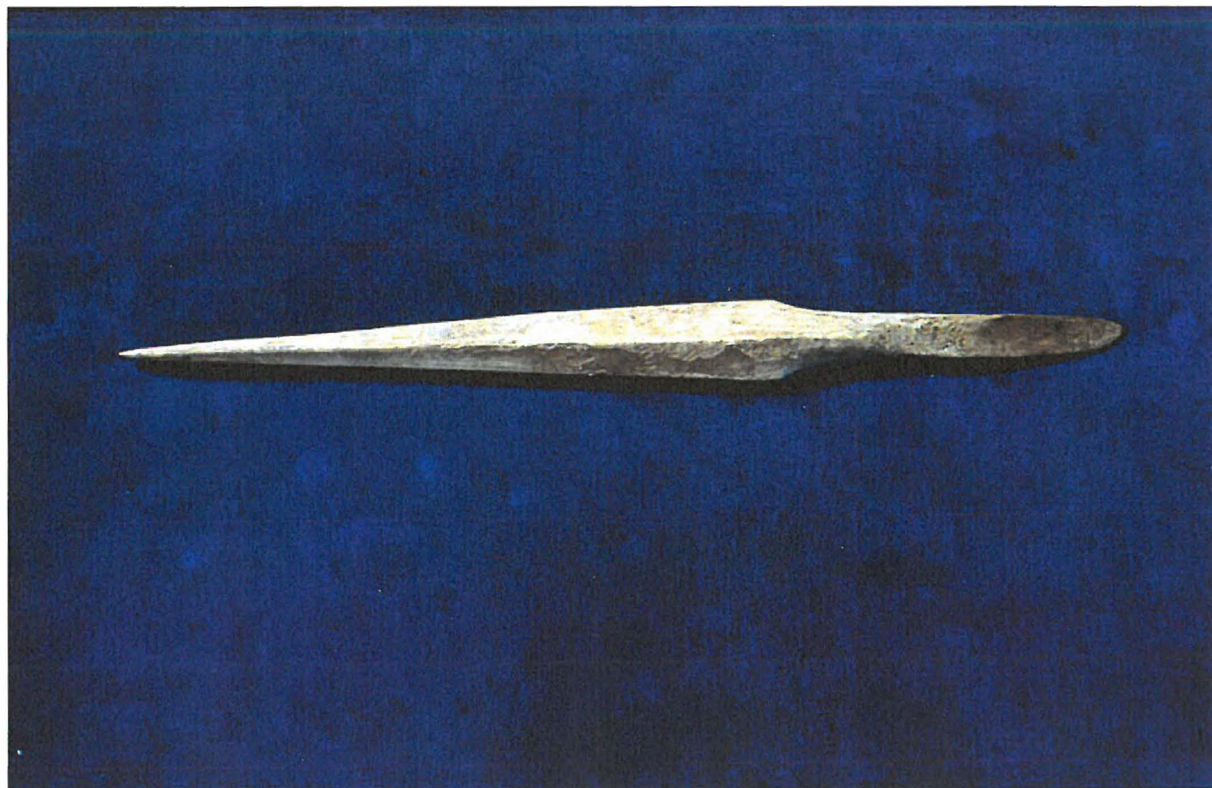
Pilspets av ben

En pilspets av ben som hittats vid Ersmarksängarna, nordväst om Skellefteå. Pilspetsen är 25,4 centimeter lång och där den är som bredast är den 2 centimeter.

Pilspetsen har flera vassa kanter. Skulle man göra ett tvärsnitt där spetsen är bredast skulle tvärsnittet få formen av en romb. Spetsens bakre del övergår till en tånge. Tånge är den delen längst bak som används för att fästa pilspetsen vid ett skaft.

C-14 datering visar att den måste ha tillverkats cirka 500 f.Kr. och det betyder att platsen där den hittades på då var hav. Det är ovanligt att obrända ben blir kvar efter så lång tid. För att bli kvar till idag måste pilspetsen ha legat i mark som är tillräckligt fuktigt för att den ska bevarats så länge. Eftersom den legat i gammal havsbotten så har det bidragit till att den blivit kvar.

Om man jämför ben med sten så är ben mycket lättare att forma och ger hantverkaren fler möjligheter att forma föremål. Arkeologiska experiment visar att trots att ben är mjukare än sten fungera de utmärkt som pilspetsar.

Pilspets av ben, Ersmarksängarna.

Stenteknologi

För att kunna tillverka redskap av sten krävs kunskaper om stenens egenskaper. Allt från storlek, form, kvalitet och färg berättar för stensmeden om stenen kommer att fungera att användas till det föremål hen vill göra.

Det allra vanligaste var att använda kvarts, kvartsit och skiffer. Dessa stensorter förkommer i vårt område. Endast en mycket liten del är flinta och då den hittas här hos oss visar den på långväga kontakter.

Att hitta rätt stenmaterial kräver kunskap om var och hur man kan få tag på rätt sorts sten. Man kan bryta råmaterial genom att elda direkt på stenhällar och sedan håll på kallt vatten. Då spricker berget och det går lättare att bryta loss de bitar man vill ha.

Denna metod har används vid kvartsbrott i Gummark söder om Skellefteå. Från kvartsbrotten har cirka 5-7 ton kvarts brutits loss och tagits med till stenåldersboplatserna i Lundfors.

Med hjälp av andra verktyg, knocksten och/eller hammare slås eller riktas tryck mot stenen för att forma ett föremål. Hårda material som kvarts och kvartsit är bra val av råmaterial för denne typ av slag och tryckteknik

Skräpet som blir kvar efter stensmedens arbete kallas avslag och arkeologerna hittar ofta mängder av det på boplatser. Det går åt stora mängder av sten för att göra ett enda föremål.

Det vanligast föremålet som arkeologerna hittar från forntiden är skrapor tillverkade i kvarts och kvartsit.

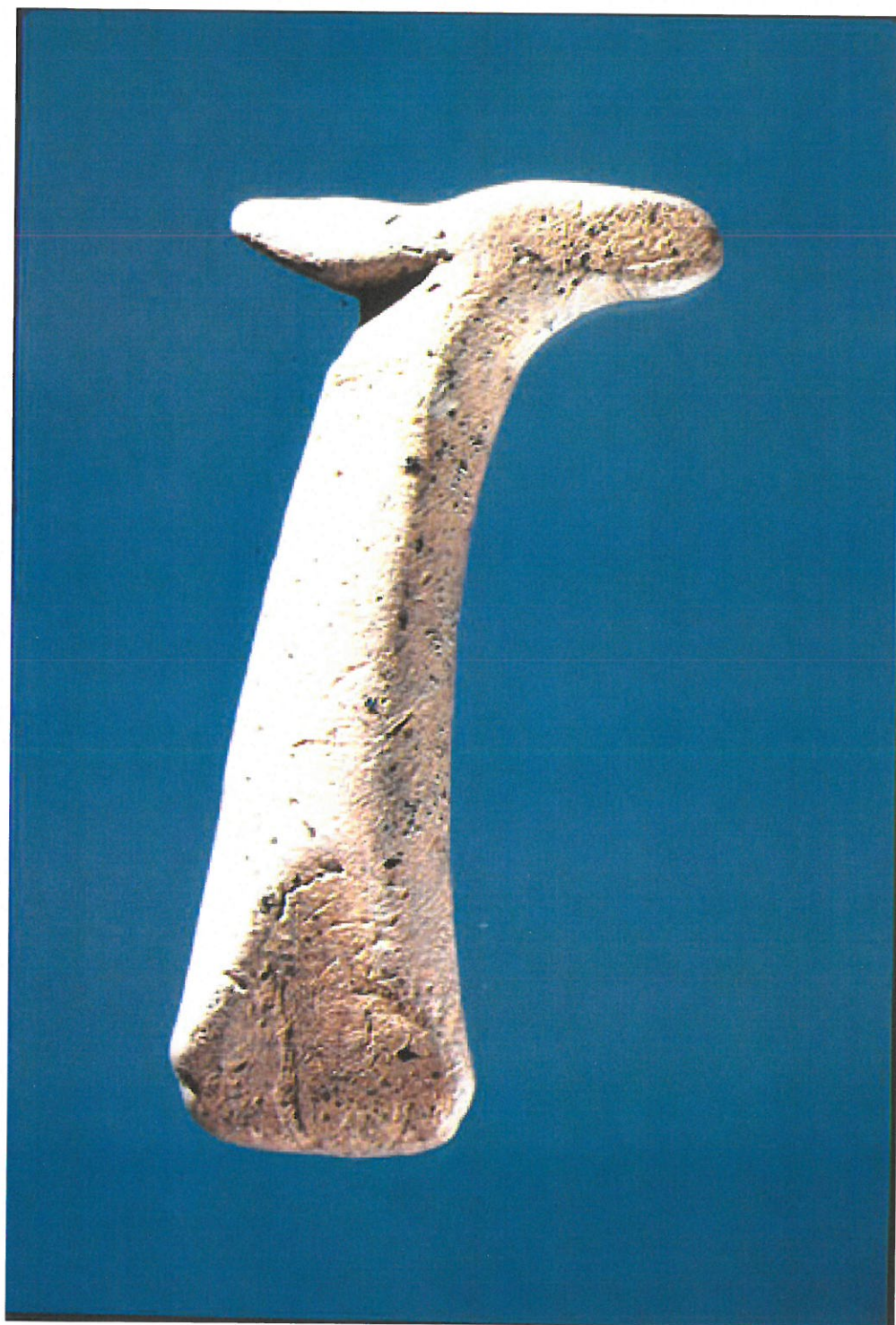
Skraporna är ofta runda eller ovala, ibland rektangulära. Kanten är fint slagen där små bitar slagit bort för att skapa en vass egg. Skrapan är ett verktyg som går att använda på många olika material, skin, hudar, trä eller ben för att exempelvis göra kläder, metkrokar eller nålar.

I skiffer gjordes det spetsar och knivar. Skiffer är en relativ mjuk sten och väljs troligen just för att den är lättare att forma. Skiffer måste vara av rätt sort för att inte skiva sig vid bearbetning.

Stensmeden börjar med att hugga till en bit som sen slipas mot grov sandsten och avslutar med att slipa mot finare sandsten. Knivar av skiffer hittas vanligen vid kusten, medan pilspetsar är vanligare i inlandet.

Ett ovanligt fynd i skiffer är det lilla älghuvudet från Byske.

Ett ovanligt föremål av skiffer är det lilla älghuvudet från Bjurselet. Föremålet är 4 centimeter långt och hittades på en boplats i Bjurselet vid Byskeälven norr om Skellefteå. Föremålet dateras till 2000 f.Kr.

Kvartsskapa hittad i Klutmark.

SKELLEFTEÅ
MUSEUM

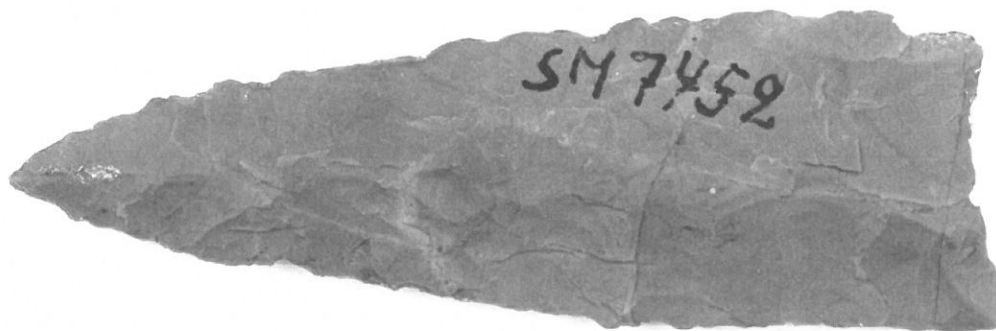
Kvartsavslag.

SKELLEFTEÅ
MUSEUM

Skifferspets hittad i Bureå.

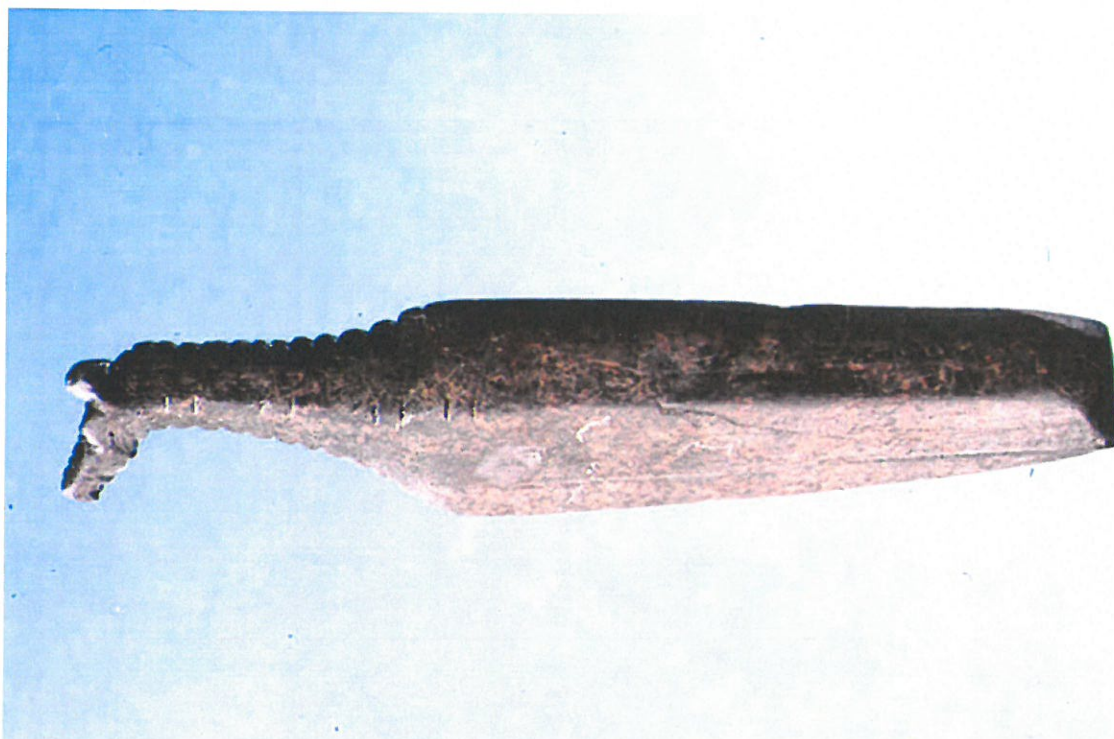

Kvartsitspets hittad i Östra Falmark.

Knacksten hittad i Byske.

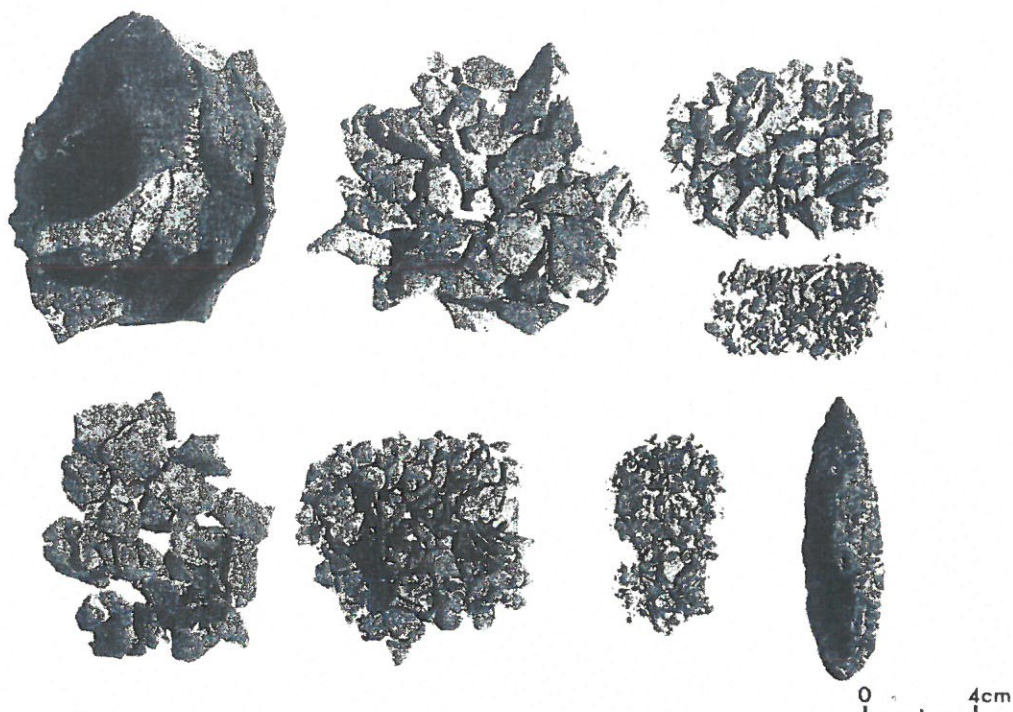

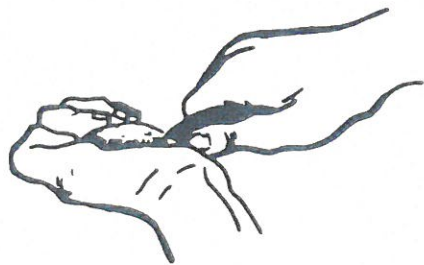
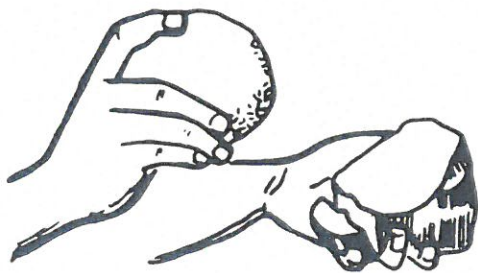
Kniv i skiffer med avbruten spets och skaft med djurhuvudform, hittad i Kusmark.

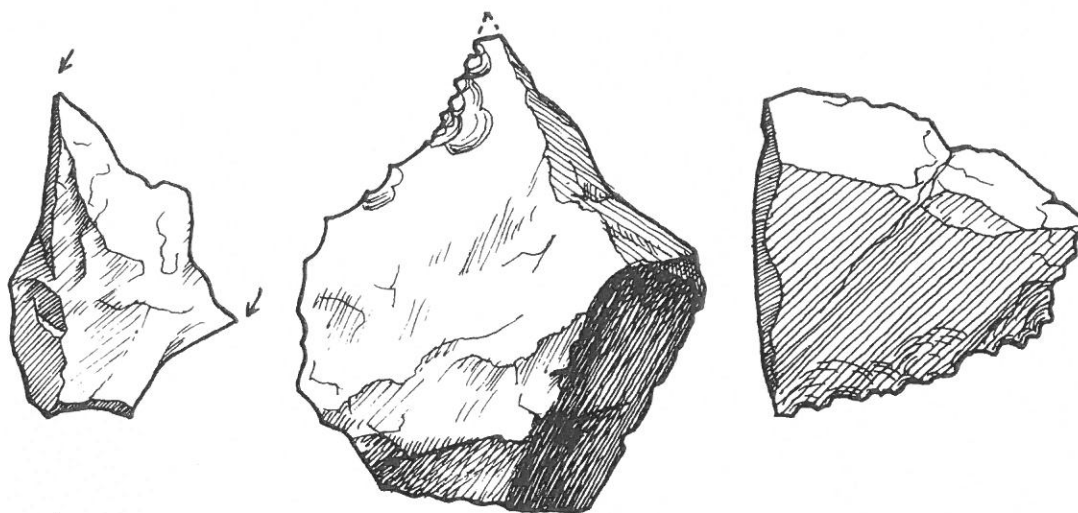
Kniv i skiffer, hittad i Bursiljum.

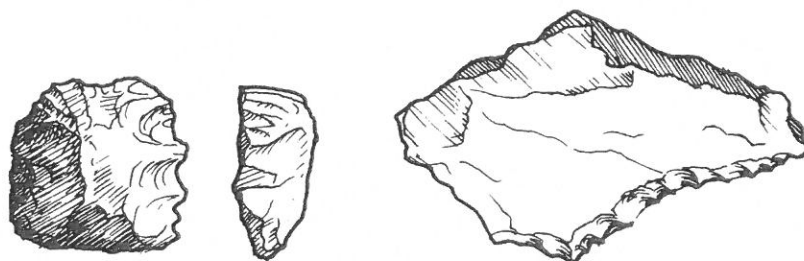
Fotot visar hur mycket stenmaterial som går åt när stensmeden gör en spets i kvartsit. Kärna/råmaterial, avslag i olika storlekar och den färdiga spetsen.

Olika slag och tryckteknik för att forma stenen till det föremål man önskar.

Föremål i kvarts; en stickel, en borrh med avbruten spets och ett avslag som kan ha använts som kniv

Avritade skrapor av kvarts.

Kvarts avslag vid kvartsbrotten i Gummark. Runt platsen där stensmeden suttit låg cirka 15 kg avslag. Här bearbetades kvartsen i lämpliga bitar som sedan tog med till boplatsen i Lundfors för att göra klart föremålen.

Kalvträskskidan

År 1924 grävdes en myr ut utanför byn Kalvträsk som ligger cirka 5 mil utanför Skellefteå. När de som grävde kom 1,5 meter ner i marken gjordes fyndet av 2 skidor och 1 stav. När föremålen skulle tas från platsen gick den ena skida sönder.

Skidorna mättes upp och var 204,0 centimeter långa och hade en bredd på 15,4 centimeter och staven hade en längd 156,0 centimeter.

Den här typen av stav kallas för skovelstav för att den har en spadlikande ände. Den spadliknande änden är till hjälp när man är ute och åker skidor utan att någon gjort ett skidspår först och man måste ta sig fram i lössnön.

Vid ett senare tillfälle togs C -14 prover som daterar skidorna till 3200 f.Kr.

Att hitta så väl bevarande träföremål är ovanligt, men här har skidorna legat inbäddat i en fuktigt och syrefattig myr. Detta har gjort att de har bevarats i flera tusen år.

Totalt 4 hål är gjorda i varje skidan och det är meningen att bindningen ska sitta där. Idag finns bara hålen kvar. Men det räcker när man jämför skidan med andra forntida skidfynd för att avgöra att detta sätt är en typiskt östligt skida. Människor gjorde fortfarande sådana skidor i Sibirien långt fram i tiden.

Skidan är platt på undersidan och mycket tunn. Det går en förhöjning mitt på ovensidan för att stärka skidan. Den som gjort skidan måste verkligen lärt sig eller förstått hur trä fungerar och hur det ska användas på bästa sätt.

Dessutom var en skida sprucken fram och den som haft skidan har lagt ner tid på att laga den. Lagning visar hur värdefull skidan varit för sin ägare.

